

ЗАСОБИ ПЕДАГОГІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА У САМОСТІЙНО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Матіяш Валентина

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і
методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського
національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
matijaw_vv@ukr.net*

У процесі суспільних перетворень центральною фігурою був, є і буде вчитель. Від його морального образу, соціально-громадянської позиції, ціннісних установок залежить результат професійної спроможності кожної людини.

Нові реалії педагогічної дійсності, євроінтеграційні процеси ставлять певний виклик перед закладами вищої освіти педагогічного спрямування, а саме: підготовка вчителя для сучасної української школи-формування фахівця з новим типом мислення. Щоб навчити по-новому, педагог повинен отримувати свободу дій-обирати навчальний матеріал, встановлювати оптимальні виховні цілі, імпровізувати, вивчати, експериментувати і досліджувати.

Дослідження вчителем регіонального освітнього простору, який містить педагогічно значущі реалії організації освітнього процесу, значно підвищить його професійну компетентність.

Важливим засобом цього процесу виступає педагогічне краєзнавство (Т. Міщенко, С. Піскун, Н. Побірченко, Л. Смиронова, І. Шумілова). У педагогічній науці цей феномен трактують як науку, яка вивчає (як в історичному плані, так і в сучасному зрізі) місцеві особливості освіти, педагогічний процес у місцевих навчальних закладах, педагогічну творчість, творчу діяльність особистостей, практична діяльність яких прив'язана до певного регіону [3; 113].

Відзначимо, існує сукупність методологічних підходів у вивченні та дослідженні педагогічного краєзнавства, зокрема, особистісний, рефлексивний, етнопедагогічний, акмеологічний, культурологічний, аксіологічний та антропоцентричний. Вищевказані підходи дають можливість визначити цілісну картину педагогічно-краєзнавчого явища. Однак, остаточно не визначені потенційні можливості засобів педагогічного краєзнавства у формуванні майбутнього вчителя-дослідника.

Неабияку роль при цьому відіграє самостійно-дослідницька діяльність студента як «пізнавальна діяльність творчого характеру, яка, вимагає для власного саморозгортання, методологічної функціональної особистості, її системного критичного науково-концептуального мислення, володіння технікою рефлексивного самопізнання, високою професійно-технологічною спроможністю ефективної реалізації пошукової роботи на засадах поліпарадигмальності»[2; 8].

Зауважимо, що зміст самостійно-дослідницької діяльності майбутнього вчителя є багатоаспектним, а структура відображає інформаційні, технологічні та функціональні напрями науково-педагогічного дослідження. Зокрема, інформаційний напрям передбачає науково-педагогічну та загально гуманітарну інформацію; функціональний – відображає специфіку педагогічної взаємодії у різних системах («вчитель-учень», «вчитель-учнівський колектив», «вчитель-батьки учнів», «вчитель-педагогічний колектив», «вчитель-адміністрація школи»); технологічний напрям представляє стратегії, методи та прийоми освітнього процесу [2; 13]. Відповідно предметом самостійно-дослідницької діяльності виступає визначення індивідуально-педагогічного стилю викладання кращих педагогів та педагогів-новаторів, розповсюдження їх досвіду у вчительському колективі, сучасних засобів організації науково-методичної діяльності, визначення характеру впливу вчителя на окремого учня та весь дитячий колектив, складання психологічного узагальненого портрету вчительського колективу, здійснення прогнозів стосовно розвитку педагогічного колективу в умовах парадигмальності та інноваційності освіти. Співставлення педагогічно-краєзнавчої діяльності майбутнього педагога із його самостійно-дослідницькою діяльністю свідчить про взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємообумовленість даних процесів. З одного боку, студент досліджує накопичений педагогічно-краєзнавчий фонд, з іншого боку, в результаті дослідницької діяльності переосмислює інформацію, виробляє якісно-новий педагогічний стиль своєї діяльності тобто розгортає власну педагогічно-краєзнавчу-пошуково-творчу роботу.

Використання майбутніми фахівцями методів теоретичного і емпіричного пізнання дозволить дослідити представлені нами засоби педагогічного краєзнавства. Зупинимось на їх особливостях.

Монографії та праці педагогів-класиків та сучасних педагогів дають можливість вчителю-досліднику черпати цінний матеріал для ефективного вирішення проблем навчання та виховання учнів.

Підручники і навчальні посібники з педагогіки, психології і окремих методик, методичних розробок знайомлять з різними педагогічними поглядами авторів, провідними педагогічними технологіями, з творчими пошуками окремих педагогів і методистів.

Неабиякий інтерес у нас викликає вивчення соціологічних матеріалів, зокрема, пов'язаних із вивченням дітей та молоді (поведінки, життєвих поглядів, переконань); провідної ролі соціального середовища у формуванні підростаючого покоління (кіно, радіо, телебачення, література), а також пов'язані з поведінкою, що відображає умови життя людей у суспільстві, сім'ї, з проблемою вільного часу тощо.

Періодична преса цікава тим, що в ній відображається сучасна практика навчання та виховання, становлення і розвиток педагогічної науки, описуються важливі проблеми, передовий досвід виховання та навчання в школі, досвід сімейного виховання та у громадських організаціях.

Досліджуючи зразки художньої літератури, вчитель дізнається про важливі педагогічні явища сучасності, особливості особистості учня, вчителя, тенденції сімейного виховання.

Законодавчі та інші правові документи з питань освіти (розпорядження, накази, постанови) розглядають основні шляхи та завдання школи на різних етапах розвитку, сприяють окресленню перспектив, педагогічного краєзнавства.

Достовірним джерелом, в якому відображено передовий досвід, є поточна документація. Вивчаючи сукупність навчально-виховної та методичної роботи, педагог-дослідник може встановити, в якому напрямку розвивається школа, над якою проблемою і наскільки успішно працює педагогічний колектив, що нового та визначного з педагогічної точки зору є в роботі колективу.

Архівні документи розкривають хід розвитку народної освіти та педагогічної думки, є засобом педагогічних досліджень, сприяють вирішенню практичних завдань народної освіти.

Досвід передових педагогічних колективів та окремих учителів є суттєвим джерелом підживлення майстерності майбутнього фахівця, своєрідним генератором майбутньої професійної діяльності.

Дитяча творчість дозволяє виявити можливості кожного учня, індивідуальні здібності, нахили, рівні його вихованості, особистісні якості, середовище, в якому він формується.

Безумовним засобом виступає й народна педагогіка. Твори усної народної творчості, традиційні народні свята, обряди, ігри транслюють

погляди українського народу на проблеми навчання , виховання та розвитку дитини.

Дослідження речових джерел, до яких мають відношення вчитель, учень у процесі роботи, навчання, життя, дозволяє більш глибоко проникнути у сутність особистості, того чи іншого педагогічного явища.

Різноманітні електронні джерела сприяють пошуку педагогічно-краєзнавчої інформації, з її наступним осмисленням, аналізом, розробленням наочних дидактичних засобів, конструюванням різноманітних освітніх проєктів.

Отже, вивчення засобів педагогічного краєзнавства сприяє розвитку особистості майбутнього фахівця як дослідника, активізує оволодіння системою компетентностей, забезпечує його професійну мобільність та конкурентноспроможність.

Список джерел

1. Кічук Н. В. Сучасному вчителю-досліднику : навчально-методичний посібник. Одеса, 1994. 46 с.
2. Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутнього педагога. Навчальний посібник. Ізмаїл. Сміл : 2006. 136 с.
3. Матіяш В. В. Педагогічне краєзнавство: сутність, принципи, джерела. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. №5. С. 111–120.
4. Шумілова І. Ф. Використання педагогічного краєзнавства в процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ: БДПУ, 2009. С.160–165.